

Т. М. Мірошниченко,
кандидат юридичних наук, доцент,
В. С. Семенов,
професор,
В. М. Хотенець,
кандидат юридичних наук, доцент

Актуальні проблеми поняття, джерел та шляхів
реалізації міжнародно-правових стандартів
у сфері кримінально-процесуальної діяльності

1. Для сучасного етапу розвитку державності України
реалізація закладених у суспільному ладі можливостей

демократичних перетворень неможлива без надійної діяльної основи — таких інститутів та регуляторів з ознаками цивілізованості та загальнолюдських цінностей, які б слугували соціальними орієнтирами, що відбивають законмірності суспільного життя. Зрозуміло, що прогрес у конструюванні такого роду регуляторів неможливий без урахування відповідних надбань представницьких органів міжнародної спільноти, що стали зараз більш доступними і тому в значній мірі витребуваними.

2. У чинному законодавстві відсутнє визначення поняття «стандарт». У міжнародних документах поряд з найбільш поширеним словосполученням «міжнародний стандарт» використовуються й інші: «стандартні правила», «загальновизнані норми міжнародного права» тощо. Це дозволяє відносити вирішення даного питання до сфери науки, а не права. Думається, що стосовно кримінального процесу міжнародні стандарти — це норми, які базуються на загальних принципах міжнародного права і регулюють відносини, що складаються у ході їх реалізації у різних сферах кримінального судочинства. Для них характерні такі ознаки, як нормативність, загальне визнання, тривалість дії, забезпечення застосування засобами міжнародного впливу і контролю.

3. Основними міжнародними документами, що містять міжнародні стандарти, є міжнародні пакти. Юридична обов'язковість норм, що закріплені в них, не викликає сумніву. Головною відзнакою пактів є забезпечення контролю за їх виконанням, механізм якого передбачається ним самим. Конвенції — найбільш розповсюджений засіб реалізації положень, що викладені у пактах. Що стосується Декларацій, то вони, як правило, носять характер рекомендацій і є ненормативними міжнародними актами. Виняток складає Загальна Декларація прав людини 1948 р. Обов'язковий характер її положень визнаний не тільки Міжнародним Судом у конкретній справі, а й більшістю держав, які вважають, що права і свободи, які містяться у Декларації, набули значення загальновизнаних норм міжнародного права у формі звичаю.

4. Актуальним у теорії і практиці правореалізації є питання про співвідношення міжнародних стандартів і норм національного законодавства у ситуаціях, що виникають поза прямо вказаними у Конституції в ч. 1 ст. 9. Маються на увазі випадки, коли кожна держава, незалежно від участі її у міжнародній угоді, зобов'язана дотримуватись норм загального (звичаєвого) міжнародного права. Трансформація таких норм у національне право країни не є завжди необхідною. Міжнародна практика правозастосування свідчить про те, що у випадках, коли положення міжнародного договору є самовиконуваним, тобто придатним для його прямого застосування з метою обґрунтування судом вироку, попередньої інкорпорації непотрібно.

5. Національний суд, що застосовує правову норму-стандарт, повинен тлумачити її згідно з правилами тлумачення правових норм, що діють у системі міжнародного права відповідно до положень Віденської Конвенції про право міжнародних договорів від 23 травня 1969 р., так само, як і міжнародні суди і арбітражі при застосуванні національного права тієї чи іншої країни тлумачать і застосовують норми національного права у відповідності з правилами правової системи цієї країни. Правозастосування норм міжнародного права судами принципово не відрізняється від застосування норм національного права.

6. Вступ України як повноправного члена до Ради Європи вимагає приєднання її до низки регіональних європейських конвенцій у сфері прав і основних свобод людини. На жаль, Верховна Рада України зволікає з ратифікацією цих документів, без повноцінного приєднання до яких членство України у Раді Європи не може вважатись стабільним. Є проблеми і з технічним забезпеченням поширення відповідної інформації щодо змісту міжнародних угод, визначенням автентичності їх текстів українською мовою. Особливо зваженого підходу потребує і вирішення питання про доцільність імплементації окремих стандартів з урахуванням потреб у реформуванні національного законодавства тощо.